

Voorpublicatie 'Laten we de wereld vergeten': brieven van Pat Donnez aan Angèle Manteau

Radiomaker en dichter Pat Donnez onderhield bijna tien jaar lang een intieme correspondentie met Angèle Manteau, de legendarische maar ook controversiële uitgeefster die op 21 april 2008 op 97-jarige leeftijd overleed. Die briefwisseling bracht hij samen in *Laten we de wereld vergeten*, een brievenboek "dat laveert tussen beredeneerde charme en lichtvoetige ernst". Uitgelezen brengt een exclusieve voorpublicatie.

Lieve Angèle,

Mechelen, 30 juni 1999

Wat gebeurde er voor de oerknal? Het is een vraag die mij even spontaan kan overvallen als 'wat zullen we eten vanavond?'

De antwoorden op beide vragen zijn dikwijls vergelijkbaar. Ze hangen af van de omstandigheden. De ene keer is dat: geen flauw idee. Of: om het even wat. De andere keer: niets. Over dat niets, dat absolute niets, kon ik als kind nachtenlang wakker liggen. Je probeerde om dat niets, wat er dus aan de explosie vooraf was gegaan, voor te stellen. En na al die nachten kwam je altijd bij iets terecht. Dan kneep je heel erg je ogen dicht in de hoop van niets meer te zien. Maar hoe harder je kneep, hoe meer je zag. Een nacht vol vallende sterren bijvoorbeeld.

"Niets voor de geest halen kan niet", riep mijn broer. "Hou ermee op, of ze stoppen je in een gesticht. En dan moet de familie je wekelijks komen bezoeken en daar hebben we het te druk voor. Je helpt jezelf en de anderen door aan alles te denken behalve niets."

Nu lees ik hele nachten over het uitdijende heelal. Eerst was er een oeratoom, legt een geleerde natuurkundige mij uit. En ongeveer een miljardste van een miljardste van een miljardste van een miljardste van een seconde later was er het heelal. Pats-boem, hier ben ik dan, geheel en al, het Heelal. En sindsdien dijt het universum alsmaar uit. Vijftien miljard jaren ondertussen.

Ik geef toe, die geleerde zegt het in andere woorden, en hij doet er ook iets langer over, maar volgens mij komt zijn theorie daar toch op neer. Zijn visie op het ontstaan wordt door kenners een adembenemende ontdekking genoemd. Maar ik blijf met een gekke vraag zitten: waar komt dat oeratoom vandaan? Uit het niets toch. En - ja, ik ben een kind gebleven - wat is dat, het niets?

Lieve Angèle,

Mechelen, 16 juli 1999

Oscar Wilde moet in een dronkemansbui meermaals hebben geroepen dat de dood van Lucien de Rubempré het grootste drama in zijn leven was.

Zoals je weet bestaat De Rubempré niet. Het is een personage dat in de boeken van Balzac verloren loopt.

Nogal wat romanpersonages zijn ook in mijn leven meer van tel geweest dan de eerste de beste vader of moeder. Ik heb niet eens gedronken, ik zeg het op een nuchtere maag.

Mijn ouders zijn aardige mensen, zeker wel. Om een keertje mee uit wandelen te nemen. Maar veel meer dan ditjes en datjes delen we niet. Intimiteiten zijn a priori ongewenst. Hoewel, sinds vader het kalmer aan moet doen, durven hij en ik een tikkeltje persoonlijk te worden. Op zijn vraag: "Waar heb je geslapen vandaag?" volgt nu ook: "En met wie?" Daarop neemt hij zonder het antwoord af te wachten zijn kruiswoordpuzzel en vraag ik hem: "En jij?" Hij lacht dan gegeneerd en ik verstop mij in een roman. Dat is een provocatie in zijn ogen. Een boek lezen. Nooit heb ik in huis iemand iets wat op een boek lijkt in handen zien nemen. Wij zijn een familie van hardwerkende loonslaven en zelfstandigen en daar heeft dat soort flauwiteiten geen plaats. Tijdverlies.

Waarom val ik je hiermee lastig? Om Barbara V. te introduceren. Een boekendametje dat ik vijftien jaar geleden leerde kennen op net dezelfde plek als waar ik vandaag afscheid van haar heb genomen; aan de balie van boekhandel S. Ze is het soort verkoopster dat alleen boeken kan slijten, en dat doet ze als geen ander. Ik vroeg haar eens waarom ze haar commercieel talent vergooide in deze hopeloze branche. Omdat het hopeloos is, antwoordde ze, en dat maakte haar in één klap onvergetelijk sympathiek. Barbara is een ouderwetse tante die haar koopwaar test voor het op de cliëntèle los te laten. Van alle romans die ze te koop aanbiedt, heeft ze op z'n

minst de eerste twintig, dertig pagina's gelezen. En als die haar aanstaan, leest ze door tot de laatste bladzijde. Ze wil weten wat ze haar kopers aansmeert, zegt ze. En ook: "Ik hou meer van romanpersonages dan van echte mensen. Dat helpt." Barbara vertrekt uit dit verdoemde land en gaat haar geluk in New York beproeven. "Er zijn grenzen aan het hopeloze", zegt ze nu. "Dit is een hopeloze business in een hopeloze stad met alleen maar hopeloze klanten." Toen ik haar het lijstje hoorde opsommen, voelde ik mezelf een beetje hopeloos worden.

Al die tijd heeft Barbara - eerst op mijn eenvoudige vraag, later was een hoofdknikje genoeg, en de laatste jaren moest ik helemaal niets meer doen - de boeken die ik kocht als cadeau ingepakt. Zelfs al waren ze voor mezelf bestemd, ook dan. Of misschien wel vooral als ik ze voor mijn eigen genoegen en profijt aanschafte. Dat wist Barbara en toch heeft ze me daar nooit één vraag over gesteld. Un charme discret. Zo maken ze de vrouwen niet meer, Angèle. Vroeger... ja! Bij wijze van afscheid heb ik haar voor de verandering een geschenk bezorgd: het bibliofiel uitgegeven *Le Bibliomane* van Flaubert. Een jeugdvertelling die hij op zijn zestiende schreef en Barbara op het lijf geschreven is. Giacomo is een Barcelonese boekverkoper met maar één gedachte, één liefde, één hartstocht: boeken. "En deze liefde, deze hartstocht verteerde hem innerlijk, versleet zijn dagen en verslond zijn bestaan. De koortsachtige nachten bracht hij door langs zijn boeken. Hij holde door de opslagruimten, liep in extatische vervoering heen en weer door de gangetjes tussen zijn boekenkasten. Hij hield van een boek omdat het een boek was, hij hield van de geur, het omslag, de titel. Al zijn geld en goed, al zijn gevoelens bewaarde hij voor zijn boeken."

Le Bibliomane is een jeugdsonde, maar ik wou dat ik ze op mijn honderdste mocht bedrijven. Eigenaardig hoe je op je zestiende al weet, hoe je op je negenenvijftigste zult eindigen. Want de dikke dertig jaar die Flaubert daarna nog zal leven, kan hij niet zwijgen over zijn obsessie met boeken en literatuur. "De enige manier om het bestaan te verdragen", schrijft hij op z'n zevenendertigste, "is door zich te verliezen in de literatuur als in een eeuwigdurende orgie." Angèle, ben je er nog? Gek, maar als ik in jouw buurt ben, kan ik niet over die vernale-dijde boeken zwijgen. Hoe komt dat toch? Omdat ik er thuis mijn mond over moest houden misschien?

Mechelen, 16 juli 1999 (23.31 uur)

Angèle,

Waarblijftmetmijnhoofd? Door dat koffiekletsen over de Firma Flaubert & Co vergeet ik waarom ik je eigenlijk schrijf: eten.

Je vraagt me wanneer ik in restaurant Albatros je gast word. Alle dagen van de week, zo begrijp ik, maar 's woensdags niet. Ik prik een willekeurige dinsdag, 27 juli aanstaande. (Maar donderdag 29 juli mag ook.) Omstreeks het middaguur, 12.30 uur?

Ik ben benieuwd naar je verhalen, onder meer die je mij in jouw laatste brief hebt beloofd over de moeizame debuten van Hermans, Mulisch en soortgelijken. - Hoe droeviger, hoe hoopgevender.

'Laten we de wereld vergeten' is een selectie van de brieven die Pat Donnez schreef aan Angèle Manteau tussen 1998 en 2005. Het boek verschijnt op 16 september bij De Arbeiderspers.

